

جونس هنوی

زندگی نادرشاه

مترجم

اسماعیل دولتشاهی

۱۳۹۳

فهرست مطالب

- دوازدهم فهرست وقایع عمده زندگی نادرشاه
- ۴-۱ دیباچه مترجم
- ۱۴-۵ فصل اول
- نام فاتح ایرانی - تولد و اسارت و عیاری و اشتغال او در خدمت باباعلی بیگ - قتل باباعلی بیگ به دست نادر - ازدواج نادر با دختر او و بازگشت او به کوهستانها - نادر در خدمت حاکم خراسان - لشکرکشی نادر علیه اوزبکها و ترقی و تنزل او .
- ۲۱-۱۵ فصل دوم
- بازگشت نادر به کلالت و پذیرایی عمومی از او - رفتن نادر به کوهستانها و تشکیل دادن دسته ای نیرومند و پرداختن به راهزنی طی چندین سال - تصرف اصفهان به دست افغانها - گریختن صفی الدین بیگ از خدمت شاه طهماسب - طلب بخشش عمومی نادر از شاه طهماسب برای او - رفتار خیانت آمیز نادر در تصرف کلالت و شکست دادن دسته ای نیرومند از افغانها و اشغال نیشابور و افزودن هزار نفر به قوای خود .
- ۳۰-۲۲ فصل سوم
- آگاه شدن نادر از پریشانی شاه طهماسب در فرح آباد مازندران - طلب عفو نادر از شاه طهماسب - پیوستن نادر به فتحعلی خان قاجار و قتل او و به دست آوردن فرماندهی کل قوا - حرکت نادر همراه شاه طهماسب به نیشابور و سپس به مشهد - زیارت شاه طهماسب .

فصل چهارم

۴۰-۳۱

تسخیر خراسان و هرات به دست طهماسبقلی خان - بازگشت فاتحانه او به مشهد با سر حاکم هرات - اعزام سفیری از طرف شاه طهماسب به دربار عثمانی - فرستادن سلیمان افندی به ایران از طرف ترکها - شکست خوردن سید احمد خان حاکم کرمان از اشرف و آمادگی اشرف برای حمله به شاه طهماسب - حرکت اشرف به دامغان و شکست یافتن او در این محل - بازگشت او به اصفهان و اردو زدن او در مورچه خورت .

فصل پنجم

۴۹-۴۱

ترغیب نادرقلی خان شاه طهماسب را به ماندن در اصفهان - جنگ مورچه خورت - قتل شاه سلطان حسین به دست اشرف و فرار او از اصفهان - ورود شاه طهماسب به اصفهان و اجازه دادن او به نادر برای جمع آوری مالیات .

فصل ششم

۵۸-۵۰

توقف اشرف در شیراز - شکست یافتن افغانها از طهماسبقلی خان (۱۵ ژانویه ۱۷۳۰) - فرار و پرتنشانی و مرگ اشرف - جنگ طهماسبقلی خان با ترکان عثمانی و تصرف همدان و تبریز - امضای متارکه جنگ به دست طهماسبقلی خان و بازگشت او به هرات و تصرف آن ایالت و حرکت او به خراسان - رفتن پادشاه به ایروان و پیروزی مقدماتی او و شکستهای او نزدیک ارس و همدان .

فصل هفتم

۸۱-۵۹

شرح انقلاب در ترکیه عثمانی - قتل وزیر اعظم و چند تن از بزرگان - خلع سلطان احمد سوم - جلوس محمد بر تخت سلطنت - ماجراهای شکست - انگیز پاتروناخلیل، رهبر شورشیان .

فصل هشتم

۸۹-۸۲

مذاکره احمد پاشا فرمانروای بغداد با ایرانیان در ژانویه ۱۷۳۲ به منظور بستن عهدنامه صلح - جمع آوری قوا به وسیله طهماسبقلی خان در خراسان - انتقاد او از عهدنامه صلح با ترکان عثمانی و توطئه او با افسران - سپردن حکومت خراسان به رضاقلی خان از طرف طهماسبقلی خان - ورود

طهماسبقلی خان به اصفهان در ماه اوت ۱۷۳۲ و دفاع او از سیاست خود در نزد شاه .

فصل نهم

۹۹-۹۰

گرفتار شدن شاه طهماسب به دست نادر - انتخاب عباس خرد سال به پادشاهی - توطئه های نادر - تبعید شاه طهماسب به سبزوار - انتصاب دو فرزند نادر به مقامات عالی - بیانیه نادر علیه عهدنامه با ترکان - انتصاب توپال عثمان پاشا به فرماندهی قشون ترک - حرکت نادر به سوی بغداد .

فصل دهم

۱۱۷-۱۰۰

شرح بغداد و محاصره شدن آن - رفتار نادر - مراقبت احمد پاشا - تدبیر جنگی توپال عثمان - شکست سخت ایرانیها - نامه احمد پاشا به سلطان - شادمانی دربار عثمانی از غلبه بر ایرانیها - مرخص شدن قشون ترک به فرمان توپال عثمان .

فصل یازدهم

۱۲۵-۱۱۸

آماده شدن طهماسبقلی خان برای جنگ دیگر و نیرنگ او - مجبور شدن توپال عثمان به حفظ فرماندهی لشکر - فرار پولک پاشا از تاکاجاک - حرکت توپال عثمان برای مقابله با ایرانیها - نبرد لیلان - دومین نبرد لیلان - قتل توپال عثمان و فرار لشکر ترک - انتصاب عبدالله کوپرولو پاشا فرمانروای ناهره به فرماندهی کل .

فصل دوازدهم

۱۳۵-۱۲۶

شرح تربیت توپال عثمان پاشا و وقایع عمده زندگی این مرد سیاستگزار و او نسبت به نجات دهنده خود از بردگی در ایام جوانی .

فصل سیزدهم

۱۴۵-۱۳۶

اطلاع دادن طهماسبقلی خان به روسها درباره پیروزی خود - آماده شدن احمد پاشا برای محاصره مجدد - قیام محمد خان بلوچ در شیراز به طرفداری از شاه طهماسب - شکست او به دست طهماسبقلی خان - آماده شدن ترکان عثمانی برای مبارزه با او - حرکت طهماسبقلی خان به سوی گرجستان و تصرف تفلیس - شرح این شهر - عقب نشینی سلیم پاشا از تفلیس - تصرف گنجه و شماخی به دست طهماسبقلی خان .

فصل چهاردهم

۱۵۳-۱۴۶

علاقه ترکان عثمانی به انعقاد معاهده صلح - اعزام سفیری از طرف طهماسبقلی خان به دربار سن پترزبورگ - نبرد عبدالله کوپولو با طهماسبقلی خان در دره آریاچای و قتل او و کشته شدن بیست هزار سرباز ترك - عقب نشینی عبدالله پاشا به سوی قارص - انتصاب قره احمد به سرعسکری قشون ترك - سقوط ایروان - اعلان جنگ ترکان علیه روسها - رفتار طهماسبقلی خان نسبت به روسها .

فصل پانزدهم

۱۶۲-۱۵۴

مرگ شاه عباس سوم - تخلیه دربند و سایر نقاط ایران از طرف روسها - انتخاب طهماسبقلی خان به پادشاهی - شروط پذیرفتن تاج شاهی - قتل ملاباشی - سکه زدن نادر و تصرف اوقاف به دست او - فرمان نادر مریوط به فرقه های سنی و شیعی .

فصل شانزدهم

۱۶۳-۱۷۰

حرکت نادر به سوی قزوین و اعزام سفیری به ترکیه - فرمان سلطان به احمد پاشا در مورد صلح - واگذاری تمام ایالات متصرفی به ایران - حرکت نادر به سوی اصفهان - آماده شدن نادر برای حمله به قندهار .

فصل هفدهم

۱۷۶-۱۷۱

شرح مختصری در باره تاخت و تاز مهاراتها و خصومت میان نظام الملک حاکم دکن و دوران خان وزیر محمدشاه امپراتور هند ، با شرحی درباره اوضاع دربار او از ۱۷۲۰ تا ۱۷۳۶ ، کمی قبل از حمله نادر به هندوستان .

فصل هجدهم

۱۸۷-۱۷۷

مقایسه ای میان اسکندر کبیر و نادرشاه - ملاحظات اخلاقی در خصوص مباحات بیجا - علل حمله اسکندرو نادر به هند - حرکت نادر از اصفهان در ماه دسامبر ۱۷۳۰ - رفتار حسین خان حاکم قندهار و عکس العمل افغانها - قلع و قمع اوزبکهای بلخ و بخارا به دست رضاقلی میرزا - رفتار جاهلانه اودر ایران - مکاتبه بزرگان هند با نادر .

فصل نوزدهم

۱۸۸-۱۹۶

ورود خیر فتح کابل به دهلی - آماده شدن هندیها برای مقابله با

ایرانیان - حسادت نظام الملک و دوران خان نسبت به یکدیگر - اعزام سفیری از طرف نادر به دربار محمد شاه - اشکالات نادر ضمن حرکت او از کابل به سواحل هند - تصرف پیشاور - خبر دادن زکریا خان حاکم لاهور به محمدشاه - حرکت قشون هند به سوی کرنال .

فصل بیستم

۱۹۷-۲۰۱

شکوه و عظمت نادر هنگام ورود او به خاک هند - طرز عبور او از رودخانه ها - شرح مختصری درباره رودخانه سند و عبور نادر از آن - تصرف یمین آباد و لاهور - ورود نادر به دشتهای کرنال .

فصل بیست و یکم

۲۰۲-۲۱۲

شماره سربازان ارتش ایران - ورود سعادت خان به لشکرگاه هندیها - آغاز محاربه از طرف سعادت خان و دوران خان - نیرنگ نادر در وارد کردن هندیها به صحنه جنگ - اسارت سعادت خان و زخم برداشتن دوران خان - روش نادر در برابر فیلان جنگی هندیها - تلفات هندیها - پریشانی لشکرگاه هندیها پس از جنگ - ملاقات نظام الملک با نادر و همچنین گفتگوی نادرشاه با پادشاه هند - شماره کشتگان هندیها ضمن غارت - تسلیم شدن محمد شاه - مهر و موم شدن ذخایر هندیها در دهلی .

فصل بیست و دوم

۲۱۳-۲۲۰

حرکت ارتش ایران و هند از کرنال به سوی دهلی - خودکشی سعادت خان - قتل عام مردم دهلی - رفتار نادر پس از آن قتل عام .

فصل بیست و سوم

۲۲۱-۲۲۴

بدرفتاری رضاقلی میرزا نایب السلطنه ایران - شورش اعراب علیه دولت ایران - رفتار سفیر ایران در قسطنطنیه .

فصل بیست و چهارم

۲۲۵-۲۳۰

انعام دادن نادر به سربازان خود - آمدن سربازان او به دهلی - انتصاب سربلندخان به ریاست جمع کنندگان هدایا - اظهارات او به نظام الملک - رفتار وحشیانه با هندیها در جمع آوری هدایا - ارزش وجوه جمع شده .

فصل بیست و پنجم

۲۳۱-۲۴۱

ازدواج فرزند دوم نادر با شاهزاده خانمی هندی - هدایای نادر برای آن شاهزاده و بزرگان هند - واگذاری نواحی آن سوی رودخانه از طرف محمد شاه به نادر - نصیحت نادر به محمد شاه - حرکت نادر از دهلی و سان دیدن او از قشون - تخمین خسارات وارده به هندیها .

فصل بیست و ششم

۲۴۲-۲۵۲

حرکت نادر از باغهای شلیمار - نمونه ای از غرور و طمع او - ظلم و ستم او نسبت به گروهی از کشاورزان - غنائم لاهور - جلوگیری از حرکت او در چانترو - بازگشت او به لاهور - توطئه هندیها و افغانها برای جلوگیری از حرکت او در گردنهها - ضبط غنائم سر بازاها - حرکت او به پیشاور - پایداری خدایار خان در برابر نادر و مقهور شدن او - بیرون رفتن نادر از قندهار - ارسال غنائم به کلات و فتح خیوه و بخارا .

فصل بیست و هفتم

۲۵۳-۲۵۷

بازگشت نادر به ایران - قتل شاه طهماسب به دست رضاقلی میرزا - سوء قصد رضاقلی میرزا علیه پدر - رفتار نادر نسبت به فرزند - ورود او به حوالی اصفهان .

فصل بیست و هشتم

۲۵۸-۲۶۶

ملاحظات در باره بیهودگی لشکر کشیها - اعزام سفیرانی از طرف نادر به روسیه و ترکیه باشکوه تمام - موقعیت ترکها - تقاضای نادر از آنها - جنگ نادر با اعراب - رفتار او نسبت به رهبر مذهبی آرامنه - قصد نادر در ایجاد مذهبی تازه در ایران - فرمان نادر در مورد ترجمه انجیل به فارسی - مقایسه ای میان نادر و اکبر ، پادشاه سابق هند .

فصل بیست و نهم

۲۶۷-۲۸۰

شورش اعراب متفق علیه دولت ترکیه - مختصری درباره آنها و محل سکونت آنها - شهر بصره و هراس آن از اعراب - رفتار احمد پاشا - تهدید بصره توسط ایرانیها - حرکت نادر برای حمله به لنگر گیها و شکست مکرر او در داغستان - وحشت روسها از نزدیک شدن نادر - استمداد از گیها از روسها - جنگ ایرانیان با اعراب و شکست خوردن قوای ایران - پریشانی ایران - موقعیت خطرناک ترکان - سرکوبی شورشیان عرب به

دست ترکان - آمادگی ایرانیان برای جنگ .

فصل سی ام

۲۸۱-۲۸۶

نقشه های نادر به منظور ایجاد گرفتاری برای ترکان - موقعیت بحرانی احمد پاشا حاکم بغداد - حرکت نادر از داغستان - اعلان جنگ سلطان به ایرانیان - نقشه عملیات جنگی نادر .

فصل سی و یکم

۲۸۷-۲۹۳

حاضر شدن ترکان برای دفاع - شورش بختیارها و بلوچها - اعزام یکی از مدعیان تاج و تخت ایران به این کشور از طرف ترکان با قشونی مرکب از لنگر گیها و ایرانیهای شروان - شکست آنها به دست نصرالله میرزا - سرکوبی تقی خان در شیراز .

فصل سی و دوم

۲۹۴-۳۰۴

شورش استرآباد - غارت بازرگانان انگلیسی - بازگشت نادر از ترکیه به ایران - شایعاتی در مورد استعفای او - پریشانی ایران - تدارکات عظیم ترکها برای جنگ - حرکت نادر به سوی خاک ترکیه - جنگ در نزدیکی ایروان - شکست ترکها .

فصل سی و سوم

۳۰۵-۳۱۲

عهد نامه نادر با ترکان - اعزام سفیری از طرف روسها به حضور نادر - شورش گرجیها - وحشیگریهای نادر در اصفهان و کرمان - شورش طهمورث خان و علیقلیخان .

فصل سی و چهارم

۳۱۳-۳۱۷

حرکت نادر به سوی مشهد و از آنجا به جانب دشت های سلطان میدان - تصمیم او به قتل عده زیادی از سربازان - کشته شدن او - پراکنده شدن قوای او - انگیزه های نادر در صدور فرمان مربوط به قتل عام - ملاحظاتی درباره مرگ او .

فصل سی و پنجم

۳۱۸-۳۴۰

ملاحظات در باره مرگ نادر و اخلاق او - شرحی راجع به بدن و صدا و بازو و شجاعت و قوه حافظه و غذا و لباس و عشق بازی و حرص و شقاوت و بدگمانی و نیرنگ بازی و رحم و بخشش و سرداری و سیاست او .

فهرست اعلام

۳۴۱ - ۳۴۹

هنوی پس از بازگشت به انگلیس (۱۷۵۰)، در لندن اقامت گزید می‌گویند که وی نخستین کسی بود که پیوسته چتری همراه داشت و باوجو ریشخند عوام آن را ترك نکرد.

هنوی در ۵ سپتامبر ۱۷۸۶ در لندن درگذشت.

فصل اول

نام فاتح ایرانی - تولد و اسارت و عیاری و اشتغال او در خدمت با باعلی بیگ - قتل با با علی بیگ به دست نادر - ازدواج نادر با دختر او و بازگشت او به کوهستان‌ها - نادر در خدمت حاکم خراسان - لشکر کشی نادر علیه اوزبکها و ترقی و تنزل او.

خداوند عالم، که مدت هردولتی را تعیین می‌کند و جلو جباه طلبی و حشیا نه برخی از پادشاهان رامی‌گیرد، در این هنگام برای تمبیه افغانها، که در اثر ظلم و بیداد خود کشور ایران را به خون کشیده بودند، وسیله انتقامی برانگیخت. دوره پیروزیهای آنها به پایان رسید، و ساعتی نزدیک شد که ایرانها توانستند قتل و غارت‌هایی را که آن غاصبان از زمان مرگ گرگین خان (۱۷۰۹) تا حمله به ایران (۱۷۲۲) مرتکب شده و مصیبت‌های وحشت انگیزی را که به بار آورده بودند جبران کنند.

در این هنگام، نادر قلی با جلال و عظمت بیشتری ظهور کرد، یعنی مردی که شرح زندگی و اقداماتش برای همیشه باعث شگفتی خواهد بود. این موضوع حقیقتی واضح است و زاده خیالات و تصورات، یا پرداخته مدیحه سرایان نیست. تا زمانی که سرگذشت زندگی مردان بزرگ و شرح کارهای بزرگ

مورد تحقیقات تاریخی قرار می‌گیرند، اشخاصی نظیر او حس کنجکاوی آیندگان را برمی‌انگیزند و توجه آنها را به خود جلب می‌کنند. در اینجا مردی را می‌بینیم که تولد و آغاز زندگی او چنان مجهول بود که دانستن آن به دشواری صورت می‌گیرد، یعنی همان مردی که نقشه‌های خود را با عزم راسخ و شگفت‌انگیزی جامه عمل پوشانید و طرح زندگی آینده خود را با دقت و دوراندیشی بسیار ریخت و مقاصد خود را با پشتکار خستگی‌ناپذیری به انجام رسانید، تا آنکه مانند جهانگشایان پیشین برای کشورهای آسیایی مردی هواناگ شد و به صورت داور مطلق مشرق زمین درآمد.

این جهانگشای بزرگ به اقتضای احوال، نام خود را تغییر می‌داد، و این موضوع تاحدی باعث حیرت شده است. اسم واقعی او نادرقلی بود. نادر در زبان ترکی و ایرانی به معنای «چیز کمیاب» است، و این صفت را مسلمانان نعت مخصوص ذات احدیت می‌دانند، چنانکه مامعمولاً او را خدای متعال می‌خوانیم، و با وجود این، در نتیجه عادات و آداب مردم ایران، اشخاص غیر شریف نیز می‌توانند چنین نامی داشته باشند.

هنگامیکه شاه طهماسب دوم، چنانکه بعداً خواهیم دید، به اولقب «خان» داد، با افزودن نام خود به این لقب^۱ او را مفتخر ساخت، و این یکی از افتخارات ارجمندی است که پادشاهان ایران می‌توانند به اتباع خود تفویض کنند. بنابراین نام نادر به صورت طهماسب‌قلی خان درآمد و اگر چه کلمه قلی به معنی «برده و بنده» است، ولی در این مورد نشانه بزرگترین افتخار در مشرق است. بعدها، هنگامی که وی بر تخت سلطنت ایران نشست، دوباره نام نادر را اختیار کرد و کلمه شاه را بر آن افزود، ولی از آنجا که همیشه باید عنوان غاصب به شمار

۱ - یعنی او را طهماسب‌قلی خان نامید.

آید، نام او که بدان مشهور بوده و احتمالاً در اروپا آیندگان او را به آن نام خواهند شناخت طهماسب‌قلی خان خواهد بود.

نویسندگان اگر چه در باره نام اصلی او سرانجام با یکدیگر توافق کرده‌اند، ولی نوشته‌های آنها در مورد تولد و نسب و آغاز زندگی او تاحدی با هم فرق دارد. اما خود او گاهی از اصل و نسب پست خویش سخن به میان می‌آورد و گاهی به مقتضای سیاست یا هوش، نسب خود را به چنگیزخان فاتح بزرگ تر کمنی [کذا] یا تیمور لنگ می‌رسانید. تاکنون شرح رضایت‌بخش و درستی مانند آنچه در ایران به دست آورده‌ام نشنیده‌ام. ایرانیها اگر چه در مورد سرگذشتها با یکدیگر اختلاف دارند^۱، ولی عده‌ای از آنها که دانستار و مطلع‌تر از دیگرانند با شرحی که می‌خواهم بدهم به اتفاق آرا موافقت، و من نیز به همین سبب آن را پذیرفته‌ام. بر طبق این شرح، نادر در سال ۱۶۸۷ در دهکده‌ای، و به احتمال قریب به یقین، در چادری در چند منزلی^۲ جنوب شرقی مشهد در نزدیکی کلات^۳ دیده به جهان گشود.

وی به طایفه افشار که قومی تاتار و تابع ایران می‌باشند پیوستگی داشت. این طایفه روزگار خود را به کشاورزی می‌گذراندند و به ایرانیها اسب و گوسفند و گاو می‌فروختند. پدر نادر که امامقلی نام داشت به علت تنگدستی با پوستین-دوزی که پیشه طبقات پائین ایرانی است امرار معاش می‌کرد. خود نادر برای چوپانی تربیت شد، و هنگامی که در سیزده سالگی پدر خود را از دست داد،

۱ - خواه به این علت باشد، خواه به علت آنکه عده کمی در ایران مسافرت کرده‌اند، شرحهایی که درباره طهماسب‌قلی خان نوشته شده است اکثراً مغلوپ است؛ از این رو ضمن نگارش این کتاب ترجیح می‌دهم که تمام آنچه را که شنیده‌ام نقل نکنم، و بهتر می‌دانم از ذکر آنچه که حقیقت آن بر من روشن نیست اجتناب ورزم. ۲ - هر منزل در حدود ۲۴ میل است. ۳ - من این نام را در هیچ نقشه‌ای ندیده‌ام، ولی از آن به عنوان قلمه‌ای محکم که گنجینه امپراطوران مغول را در بر گرفت بارها سخن خواهم گفت.